

სოციალური პედაგოგიკის არსი და მნიშვნელობა

თინათინ დეკანოიძე
სტუ-ს დოქტორანტი

ვაჟა გურგენიძე
სტუ-ს პროფესორი

რეზიუმე

სტატიის „სოციალური პედაგოგიკა“ საუბარია იმის შესახებ, თუ რა არის სოციალური პედაგოგიკა, როგორ განვითარდა ის და რატომ გახდა აქტუალური. რა გამოწვევების წინაშე დგას დღეს და რომელ სფეროში შეიძლება მისი წარმატებით გამოყენება. ასევე, რა პრინციპებს ეფუძნება და რა ტიპის მიდგომებსა და მეთოდებს იყენებენ სოციალური პედაგოგები დარგის მიზნების მისაღწევად. სოციალური პედაგოგიკა არის სამეცნიერო - პრაქტიკული სფერო, რომელიც იკვლევს და შეიმუშავებს დახმარების მეთოდებს ადამიანების სოციალური პრობლემების გადასაჭრელად და საზოგადოებასთან ადაპტაციის ხელშეწყობად. მას განსაკუთრებული ადგილი უკავია ადამიანის საქმიანობის ისეთ სფეროებში როგორცაა პედაგოგიკა, სოციოლოგია, ფსიქოლოგია და სოციალური მუშაობა. ცნებები და მიდგომები, რომლებიც საფუძვლად დაედო სოციალურ პედაგოგიკას, განვითარებას იწყებს, როგორც ცალკე სამეცნიერო მიმართულება მე-19 საუკუნეში, როდესაც საზოგადოებას ექმნება მზარდი სოციალური პრობლემები, რომლებიც თავის მხრივ დაკავშირებული იყო ინდუსტრიალიზაციასთან, ურბანიზაციასა და ეკონომიკურ ცვლილებებთან. ამ დროს ყალიბდება რთულ ცხოვრებისეულ სიტუაციებში აღმოჩენილი ბავშვებისა და ახალგაზრდების დახმარებისა და აღზრდის კონცეფციები.

საკვანძო სიტყვები: „სოციალური პედაგოგიკა“, „სოციალური პედაგოგიკის მეთოდები და მიდგომები“, „სოციალური პედაგოგიკის პრინციპები“, „სოციალური პედაგოგიკის გამოყენების სფერო“, „სოციალური პედაგოგიკის გამოწვევები“.

THE ESSENCE AND IMPORTANCE OF SOCIAL PEDAGOGY

Tinatina Dekanoidze
PhD student of GTU
Vazha Gurgenidze
Professor of GTU

RESUME

The article “Social Pedagogy” explains the essence of social pedagogy, and answers the questions why it has been developed and become important, and what are the challenges facing the social pedagogy today. The ar-

ticle explores the fields, where the social pedagogy can be successfully applied and describes the principles and approaches social pedagogues use to achieve their professional goals.

Social pedagogy is a social and practical field, which study and develop the methods to help individuals solve their social problems, and contribute to their societal inclusion. Social pedagogy is closely related to other academic and practical fields such as is pedagogy, sociology, psychology and social work.

The concepts and approaches, which laid down the basis for social pedagogy started to form an independent academic field from 19th century, when societies were challenged by increasing social problems related to industrialization, urbanization and economic changes. The concepts to support and educate children and young people experiencing difficult life situations started to develop from this period.

Keywords: social pedagogy, methods and approaches of social pedagogy, principles of social pedagogy, field of application of social pedagogy, challenges of social pedagogy.

შესავალი

სოციალური პედაგოგიკა, როგორც ცალკეული სამეცნიერო დისციპლინა ჩამოყალიბდა XIX საუკუნის ბოლოს - XX საუკუნის დასაწყისში. ამ სფეროში ერთ-ერთი პიონერი იყო გერმანელი განმანათლებელი გერჰარდ ფრიდრიხ ლინდენერი (1851-1928), რომელმაც შესთავაზა საზოგადოებას ადაპტაციის პრობლემების მქონე ბავშვების დასახმარებლად გამოეყენებინათ განათლებისა და აღზრდის მათი პრობლემების შესაბამისი მეთოდები. მისმა იდეებმა მნიშვნელოვანი გავლენა მოახდინა სოციალური პედაგოგიკის განვითარებაზე. შემდეგ წლებში სოციალური პედაგოგიკა გავრცელდა სხვადასხვა ქვეყანაში და შეიძინა განსხვავებული აქცენტები კონტექსტიდან და სოციალურ-კულტურული მახასიათებლებიდან გამომდინარე. აღნიშნული სფეროს წარმომადგენლები აქტიურად იწყებენ სოციალური უთანასწორობის, დევიანტური ქცევის, სოციალური ადაპტაციისა და ინკლუზიური განათლების პრობლემების შესწა-

ვლა. დროთა განმავლობაში სოციალური პედაგოგიკა სულ უფრო მეტად დაუკავშირდა სოციალურ მუშაობას და სოციალურ პოლიტიკას. იგი ცდილობს უზრუნველყოს საზოგადოება ეფექტური მეთოდებით, რომელიც სხვადასხვა რთულ სიტუაციებში მყოფი ადამიანების დასახმარებლად გამოიყენება. დღეს ის აგრძელებს განვითარებას და მისი მეთოდები და მიდგომები აქტიურად ინერგება სოციალური პრობლემების ფართო სპექტრის გადასაჭრელად.

ძირითადი ტექსტი

სოციალური პედაგოგიკა არის ინტერდისციპლინარული სფერო, რომელიც აერთიანებს პედაგოგიკის, სოციალური მუშაობისა და ადამიანის პიროვნული განვითარების ელემენტებს, რათა ხელი შეუწყოს ინდივიდების, განსაკუთრებით ბავშვებისა და ახალგაზრდების საერთო განვითარებას და კეთილდღეობას. იგი წარმოიშვა ევროპაში და განსაკუთრებული პოპულარობა მოიპოვა ისეთ ქვეყნებში, როგორიცაა გერმანია და დანია. მან მიიპყრო ყურადღება, როგორც ყოვლისმომცველმა მიდგომამ სხვადასხვა გარემოში ინდივიდებთან და თემებთან მუშაობისთვის. მათ შორის სკოლებში, ბავშვთა მოვლის ცენტრებში, სოციალურ სერვისებსა და საზოგადოებრივ პროგრამებში.

სოციალური პედაგოგიკის ძირითადი პრინციპებია:

1) ჰოლისტიკური მიდგომა- სოციალური პედაგოგიკა ხაზს უსვამს ინდივიდის განვითარებას მთელი მისი მრავალფეროვნებით, მათ შორის კოგნიტურ, ემოციურ, სოციალურ და ფიზიკურ ასპექტებში. იგი აღიარებს, რომ ინდივიდები რთული არსებები არიან, რომლებიც ექვემდებარებიან ბევრ გავლენას. 2) ურთიერთობებზე ორიენტირებულობა- სოციალური პედაგოგიკის საფუძველია რწმენა პედაგოგების, მომვლელებისა და ინდივიდებს შორის პოზიტიური და დამხმარე ურთიერთობების მნიშვნელობის შესახებ, მათი პიროვნული განვითარებისთვის. ნდობა და გაგება ხელს უწყობს სწავლასა და ზრდას. 3) სწავლა თამაშით და გამოცდილებით- სოციალური პედაგოგიკა ხელს უწყობს სწავლას ექსპერიმენტული ამოცანებისა და თამაშების მეშვეობით. თამაში განიხილება, როგორც ღირებული გზა ინდივიდებისთვის, რათა შეისწავლონ მათ გარშემო არსებული სამყარო, გამოხატონ საკუთარი თავი და განვითარონ სხვადასხვა უნარები. 4) პიროვნული ეფექტურობის გაზრდა- სოციალური პედაგოგიკა მიზნად ისახავს ინდივიდების განვითარებას, რათა დაიკავონ აქტიური პოზიცია მათ ცხოვრებაში და საზოგადოებაში. ის ცდილობს გააძლიეროს მათი მოქმედებისა და გადაწყვეტილების მიღების უნარი. დემოკრატიული მონაწილეობა: სოციალური პედაგოგიკა აფასებს დემოკრატიულ პრინციპებს და ხელს უწყობს აქტიურ მონაწილეობას გადაწყვეტილების მიღების პროცესში. აღნიშნულმა კი თავის მხრივ ხელი უნდა შეუწყოს ინდივიდებს სა-

კუთარ თავზე პასუხისმგებლობის აღების უნარის განვითარებაში. 5) ინკლუზია და მრავალფეროვნება- სოციალური პედაგოგიკა მიზნად ისახავს მრავალფეროვნების ჩართვასა და მიღებას. ის აღიარებს და პატივს სცემს თითოეული ინდივიდის უნიკალურ მახასიათებლებს, გამოცდილებას და საჭიროებებს. 6) რეფლექტორული პრაქტიკა- სოციალური პედაგოგიკის წარმომადგენლები ეწევიან რეფლექსიურ პრაქტიკას, მუდმივად აფასებენ თავიანთ მიდგომებს და არგებენ სწავლა-განვითარების მეთოდებს იმ პიროვნებების საჭიროებებს, რომლებთანაც მუშაობენ. 7) კონტექსტუალური მიდგომა- სოციალური პედაგოგიკა ითვალისწინებს ფართო სოციალურ, კულტურულ და გარემოს კონტექსტს, რომელშიც ინდივიდები ცხოვრობენ. იგი აღიარებს, რომ გარე ფაქტორებმა შეიძლება მნიშვნელოვნად იმოქმედოს მათ განვითარებაზე. სხვადასხვა გარემოში, როგორიცაა სკოლები, ახალგაზრდული ცენტრები, ბავშვთა სახლები და საზოგადოებრივი პროგრამები, გამოიყენება სოციალური პედაგოგიკის მიდგომა. აღნიშნულ მიდგომებს შეიძლება ახორციელებდნენ სოციალური მასწავლებლები, სოციალური მუშაკები, განმანათლებლები და მრჩეველები. მათი მიზანია ხელი შეუწყონ ინდივიდებს საკუთარი პოტენციალის განვითარებაში, უნარების შეძენაში და გამონეგების დაძლევაში, კუთვნილებისა და სოციალური პასუხისმგებლობის გრძნობის განვითარებაში. მნიშვნელოვანია აღინიშნოს, რომ სოციალური პედაგოგიკის გამოყენება და ინტერპრეტაცია სხვადასხვა ქვეყანაში და კონტექსტში შეიძლება განსხვავდებოდეს, მაგრამ ძირითადი პრინციპები უცვლელი რჩება. სოციალური პედაგოგიკა მნიშვნელოვან როლს ასრულებს ბავშვთა სახლებში, სადაც ბავშვები და ახალგაზრდები არიან სახელმწიფოს მზურველობის ქვეშ და საჭიროებენ სახელმწიფოს მხრიდან განსაკუთრებულ მხარდაჭერას. ბავშვთა სახლები, ოჯახურ მზრუნველობას მოკლებულ ბავშვებს უზრუნველყოფენ დროებით ან მუდმივი საცხოვრებელით სხვადასხვა გარემოების გამო. მაგ: როგორიცაა ობლობა, ბავშვის უფლებების დარღვევა ან არასახარბიელო ოჯახური მიდგომარეობა.

ბავშვთა სახლებში სოციალური პედაგოგიკა მოიცავს შემდეგ ასპექტებს:

1) ზრუნვა პიროვნულ განვითარებაზე- ბავშვთა სახლებში სოციალური აღმზრდელები მუშაობენ ბავშვების ჰარმონიული პიროვნული განვითარების პირობების შესაქმნელად. ისინი ითვალისწინებენ თითოეული ბავშვის ინდივიდუალურ საჭიროებებსა და მახასიათებლებს, ასევე ყურადღებას ამახვილებენ მის ემოციურ, ფსიქოლოგიურ და ფსიქოსოციალურ კეთილდღეობაზე. 2) დამხმარე გარემოს შექმნა- ბავშვთა სახლებში სოციალური პედაგოგიკის მნიშვნელოვანი ნაწილია დამხმარე და უსაფრთხო გარემოს შექმნა, რომელშიც ბავშვებს შეუძლიათ გაიზარდონ და განვითარდნენ. ეს მოიცავს საშინაო

გარემოს ორგანიზებაში მონაწილეობას, ბავშვებსა და უფროსებს შორის პოზიტიური ურთიერთობების შექმნას და განათლებაზე, ჯანსაღ საკვებსა და ჯანდაცვაზე ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფას 3) განათლება და უნარების განვითარება- სოციალური პედაგოგები ეხმარებიან ბავშვებს შეიძინონ ის ცოდნა და უნარები, რომლებიც საჭიროა საზოგადოებასთან წარმატებით ადაპტაციისთვის. ეს მოიცავს საგანმანათლებლო პროგრამებს, ფსიქოლოგიურ მხარდაჭერას, სოციალური უნარების განვითარებას, ასევე დახმარებას მომავალი დამოუკიდებელი ცხოვრებისთვის მომზადებაში 4) ფსიქოლოგიური დახმარება- რთული ცხოვრებისეული სიტუაციის გამო ბავშვთა სახლებში შეიძლება ბევრმა ბავშვმა განიცადოს ემოციური და ფსიქოლოგიური სირთულეები. სოციალური პედაგოგები უზრუნველყოფენ ფსიქოლოგიურ მხარდაჭერას, ეხმარებიან ბავშვებს გამოხატონ თავიანთი გრძნობები, შეეგუონ ცვლილებებს და განავითარონ პრობლემების დაძლევის სტრატეგიები. 5) მომზადება დამოუკიდებელი ცხოვრებისთვის- ბავშვთა სახლებში გაზრდილი ბავშვებისთვის მნიშვნელოვანია სრულწლოვანების მიღწევის შემდეგ დამოუკიდებელი ცხოვრების წარმატებით მართვისთვის აუცილებელი უნარების შეძენა. სოციალური პედაგოგები მუშაობენ ბავშვების მომზადებაზე ამ გარდამავალი პერიოდისთვის. ისინი შეისწავლიან და ივითარებენ აკადემიურ, პროფესიულ უნარებს. სწავლობენ ფინანსურ წიგნიერებასა და საკუთარი თავის მოვლის უნარებს. ოჯახური კავშირი და რეაბილიტაცია ზოგიერთ შემთხვევაში, ბავშვებმა შეიძლება შეინარჩუნონ კონტაქტი ბიოლოგიურ მშობლებთან ან ოჯახის სხვა წევრებთან. სოციალურ პედაგოგებს შეუძლიათ დაეხმარონ ამ კავშირების შენარჩუნებაში და, თუ ეს შესაძლებელია, ჩაერთონ სარეაბილიტაციო მცდელობებში ოჯახური ურთიერთობების აღდგენის მიზნით. სოციალიზაცია და ურთიერთქმედება, ბავშვთა სახლებში ბავშვებს უზრუნველყოფენ სხვა ბავშვებთან და უფროსებთან უსაფრთხო გარემოში ურთიერთობის შესაძლებლობით. იქ ხელს უწყობს სოციალური უნარების განვითარებას, მეგობრული და ჯანსაღი ურთიერთობების ჩამოყალიბებას. ბავშვთა სახლებში სოციალური პედაგოგიკა მოითხოვს მგრძნობელობას, თანაგრძნობას და პროფესიონალიზმს. მათი მიზანია შექმნან პირობები ბავშვების სრული განვითარებისა და მომავალი წარმატებისთვის. დაეხმარონ მათ ცხოვრების ისტორიასთან დაკავშირებული სირთულეების დაძლევაში. სოციალურ პედაგოგიკას აქვს ფართო მასშტაბი და შეიძლება გამოყენებულ იქნას სხვადასხვა კონტექსტში და გარემოში. გამოყენების სფეროები: განათლება- სკოლებში, საბავშვო ბაღებსა და საგანმანათლებლო დაწესებულებებში სოციალური პედაგოგიკა ეხმარება მოსწავლეებს სასწავლო საქმიანობაში, სოციალური

უნარების განვითარებაში, ქცევასთან და ადაპტაციასთან დაკავშირებული პრობლემების გადაჭრაში. სოციალური სერვისები- სოციალური განმანათლებლები მუშაობენ სხვადასხვა ორგანიზაციებში, რათა უზრუნველყონ დახმარება და მხარდაჭერა ადამიანთა სხვადასხვა ჯგუფებისთვის, როგორცაა ახალგაზრდები, კრიზისული ოჯახები, შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირები, უსახლკაროები და სხვა დაუცველი, თუ მოწყვლადი ჯგუფები. ბავშვთა სახლები და ახალგაზრდული დაწესებულებები: სოციალური პედაგოგები ეხმარებიან ბავშვებსა და ახალგაზრდებს ბავშვთა სახლებში, თავშესაფრებში ან სხვადასხვა დაწესებულებებში. ისინი უზრუნველყოფენ მათ ჰარმონიულ განვითარებას, ფსიქოლოგიურ მხარდაჭერას და ამზადებენ მომავალი დამოუკიდებელი ცხოვრებისთვის. ჯანდაცვა: ჯანდაცვის დაწესებულებებში სოციალური განმანათლებლები ეხმარებიან პაციენტებს და მათ ოჯახებს ავადმყოფობის ემოციურ და ფსიქოლოგიურ ასპექტებთან გამკლავებაში და უზრუნველყოფენ საინფორმაციო მხარდაჭერას. არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულება: სოციალურ პედაგოგი არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების სისტემაში შეუძლიათ იმუშაონ არასრულწლოვან დამნაშავეებთან, რათა დაეხმარონ მათ საზოგადოებასთან ინტეგრაციაში, განუვითარონ სოციალური უნარები და თავიდან აიცილონ რეციდივი. მიგრაცია და ადაპტაცია: სოციალური განმანათლებლები მუშაობენ მიგრანტებთან და ლტოლვილებთან, რათა დაეხმარონ მათ ახალ საზოგადოებაში ინტეგრირებაში. დაეხმარონ ენის შესწავლაში, ადგილობრივი წესები და რეგულაციების გაცნობაში და კულტურულ - სოციალური ბარიერების გადალახვაში. სხვადასხვა შეზღუდვების მქონე პირებთან მუშაობა: სოციალური პედაგოგიკა ეხმარება ფიზიკური, გონებრივი ან ფსიქოსოციალური შეზღუდვების მქონე ადამიანებს, რათა მათ შეძლონ თვითმართვის, სოციალური ადაპტაციისა და დამოუკიდებლობის უნარების განვითარება. სოციალურ-კულტურული ცენტრები და სათემო პროგრამები: სოციალურ პედაგოგებს შეუძლიათ მონაწილეობა მიიღონ სხვადასხვა სოციალური ღონისძიებების, კულტურული პროგრამების, ტრენინგებისა და სემინარების ორგანიზებასა და ჩატარებაში, რომლებიც მიზნად ისახავს ადამიანთა სხვადასხვა ჯგუფების სოციალიზაციას. ზემოთ ჩამოთვლილი სფეროები მხოლოდ რამდენიმე მაგალითია იმისა, თუ სად შეიძლება გამოიყენებოდეს სოციალური პედაგოგიკა. აღნიშნული დისციპლინის მთავარი მიზანია ინდივიდების მხარდაჭერა და განვითარება სხვადასხვა ცხოვრებისეულ სიტუაციებში და მათი სოციალური კეთილდღეობის ხელშეწყობა. სოციალური პედაგოგიკა თავის საქმიანობაში სხვადასხვა სირთულეებისა და გამოწვევების წინაშე დგას. წარმოგიდგენთ ზოგიერთ ყველაზე მეტად გავრცელებულ პრობლე-

მას, რომელსაც აწყდება სოციალური პედაგოგიკა და მოიცავს შემდეგს: სოციალური უთანასწორობა: ერთ-ერთ მთავარ პრობლემას წარმოადგენს სოციალური უთანასწორობა, რამაც შეიძლება გავლენა მოახდინოს ადამიანთა სხვადასხვა ჯგუფის შესაძლებლობებსა და პერსპექტივაზე. სოციალური განმანათლებლები ხშირ შემთხვევაში მუშაობენ ისეთ ადამიანებთან, რომლებიც განიცდიან დისკრიმინაციას. ბავშვები ობლობასა და უგულვებელყოფაში: სოციალური პედაგოგი რომლებიც მუშაობენ ობლებთან, ქუჩის ბავშვებთან და დისფუნქციური ოჯახების მქონე ბავშვებთან, აწყდებიან ამ ბავშვების უსაფრთხოების, ზრუნვის ნაკლებობისა და სოციალურ ცხოვრებასთან ადაპტაციის პრობლემებს. ფსიქო - სოციალური პრობლემები: ადამიანები, რომლებიც დახმარებას სთხოვენ სოციალურ პედაგოგებს, ხშირად აწყდებიან ფსიქოლოგიურ და ემოციურ სირთულეებს, როგორიცაა სტრესი, დეპრესია და სხვა. სოციალური აღმზრდელები მზად უნდა იყვნენ მათთვის ფსიქოლოგიური მხარდაჭერისთვის. რესურსების ნაკლებობა: ხშირ შემთხვევაში, სოციალურ მასწავლებლებს შეიძლება არ ჰქონდეთ მათი ბენეფიციარებისთვის საჭირო რესურსები, რათა აღმოუჩინონ მათ ადეკვატური მხარდაჭერა. რესურსები შეიძლება მოიცავდეს ფინანსურ, საგანმანათლებლო პროგრამებზე, ჯანდაცვაზე და სხვა აუცილებელ სერვისებზე შეზღუდულ წვდომას. რთული ოჯახური სიტუაციები: კრიზისულ ოჯახებთან მუშაობა ან რთული ურთიერთობები შეიძლება იყოს გამოწვევა სოციალური მასწავლებლებისთვის. მათ უნდა მოძებნონ გზები, რათა დაეხმარონ კონფლიქტების მოგვარებასა და ოჯახური კავშირების გაძლიერებაში. კულტურული განსხვავებები: დღევანდელ მულტიკულტურულ საზოგადოებებში სოციალური განმანათლებლები აწყდებიან კულტურულ განსხვავებებს და ენობრივ ბარიერებს, რამაც შეი-

ძლება გაართულოს ბენეფიციარებთან ეფექტური კომუნიკაცია და მუშაობა. გამოწვევები საგანმანათლებლო სისტემაში: საგანმანათლებლო დაწესებულებებში სოციალური პედაგოგები შეიძლება შეხვდნენ არასაკმარისი დაფინანსების, მოსწავლეთა დიდი რაოდენობის, ქცევითი პრობლემების მქონე მოსწავლეების და სხვა ტიპის გამოწვევებს, რომლებიც დაკავშირებულია დღევანდელ საგანმანათლებლო სისტემასთან. სოციალური სოლიდარობის დეფიციტი: ზოგიერთ შემთხვევაში, საზოგადოებაში სოციალური სოლიდარობის დონის დაქვეითებამ შეიძლება გაართულოს სოციალური პედაგოგების მხრიდან მოწყვლადი კატეგორიების მხარდაჭერა და მათი ჩართულობის უზრუნველყოფა. სოციალური განმანათლებლები მუშაობენ რთულ და დინამიურ გარემოში და მათი მიზანია იპოვონ ბენეფიციარებისთვის ინდივიდუალური მიდგომები მათი პრობლემების გადასაჭრელად, ასევე წვლილი შეიტანონ საზოგადოების ძალისხმევაში სოციალური გამოწვევებისა და უთანასწორობის დასაძლევად.

დასკვნა

სოციალური პედაგოგიკა ფასდაუდებელ როლს თამაშობს თანამედროვე საზოგადოებაში, რომელიც უზრუნველყოფს ზრუნვას, მხარდაჭერას და ინტეგრაციას რთულ ცხოვრებისეულ სიტუაციებში მყოფი ადამიანებისთვის.

სოციალური პედაგოგიკა არის ძირითადი სფერო, რომელიც ხელს უწყობს საზოგადოების მდგრად განვითარებას, სოციალური სოლიდარობის განმტკიცებას და ადამიანის ღირსების შენარჩუნებას. მისი მნიშვნელობა კიდევ ერთხელ ხაზს უსვამს იმას, რომ ჰარმონიული და სამართლიანი საზოგადოების შექმნა შეუძლებელია სოციალური პედაგოგებისა და სპეციალისტების მონაწილეობისა და ძალისხმევის გარეშე.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. Григорьева С. Г. - СОЦИАЛЬНАЯ ПЕДАГОГИКА, Казань – 2018
2. И. А. ТЕЛИНА - СОЦИАЛЬНАЯ ПЕДАГОГИКА, ОРСК 2010
3. Л.В. Мардахаев – СОЦИАЛЬНА
4. Я ПЕДАГОГИКА, МОСКВА ГАРДАРИКИ 2005
5. ა. ბ. მუდრიკი, სოციალური პედაგოგიკა.

ინტარნეტ რესურსი:

1. <http://ncp.ge/ge/preschool-education/general-part/brief-review-of-learning-and-development-fields/sot-sialur-emotsiuri-ganvitarebahttps://minikar.ru/ka/goroskopy/socialnaya-pedagogika-sbornik-chitat-onlain-socialnaya/>
2. file:///C:/Users/Keti/Downloads/Origin_Pattern_Care_of_Orphanage_in_Developing_Chi.pdf
3. <http://elar.uspu.ru/bitstream/uspu/3873/1/210sipova.pdf>
4. file:///C:/Users/Keti/Downloads/osnovnye-podhody-k-vospitaniyu-detey-sirot-v-usloviyah-sotsiokulturoy-sredy-detskogo-doma.pdf
5. <https://s-ba.ru/conf-posts-2020-05/tpost/6arc65nkj1-osobennosti-vospitannikov-detskih-domov>
6. https://en.wikipedia.org/wiki/Social_pedagogy